

SAĞLIKTA ETİK

GÜNCEL KONULAR VE YAKLAŞIMLAR

Editör
Sümeyye Özmen

SAĞLIKTA ETİK - GÜNCEL KONULAR VE YAKLAŞIMLAR

Editör: Sümeyye Özmen

Yayın No. : 2677
Sağlık Bilimleri : 064
ISBN : 978-625-402-026-1
Basım Sayısı : 1. Basım, Mart 2020

© Copyright 2020, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti'ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.
Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Yıldız Çağlayan -caglayanilyildiz@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Erhan Bakır -erhan@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu : Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Matbaacılık / Sertifika No.: 15689-
Büyük Sanayi 1 Cad. Elif Sok. No.:7/236-237 İskitler / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Özmen, Sümeyye.

Sağlıkta Etik - Güncel Konular ve Yaklaşımlar / Editör: Sümeyye Özmen

1. Basım. X + 342 s. 13,5x21,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-402-026-1

1. Etik 2. Sağlıkta Etik 3. Sağlık Kurumları

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kıda Dağıtım, Kitapsan, Nezh Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

ÖN SÖZ

Etik kavramının tarihten bugüne kadar gelen süreçte farklı anlamları ve boyutları olmuştur. Son yıllarda sağlıkta etiğin önemi ise daha fazla anlaşılmıştır. Sağlık sektörü, diğer sektörlerde olduğundan daha hassas ve etik ilkelere dayalı hizmet sunmayı gerektiren bir alandır. Bu nedenle sağlık hizmeti sunumu sürecinin farklı aşamalarına katılan tüm personelin etik anlayışa sahip olması gerekmektedir. Özellikle *vekâlet ilişkisi* içerisinde olan hekim ve hasta arasındaki ilişkilerde etik ilkeler belirleyici olmaktadır. Diğer yandan yöneticiler, hemşireler ve diğer sağlık personeli de oldukça fazla sayıda etik ikilem ile karşı karşıya kalmaktadır.

Bu kitap, sağlıkta etik kavramının içerisinde yer alan konu başlıkları çerçevesinde etik ilişkisini, etik ilkelerin sağlıkta ne ifade ettiğini, hukuki düzenlemelerin neler olduğunu, karşılaşılan güçlükleri ve çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu kitapta Sağlık Hizmetleri ve Etik, Hekimlik ve Etik, Hemşirelik ve Etik, Ötanazi ve Etik, Klinik Araştırmalar ve Etik, Sağlık Teknolojisi ve Etik, İlaç ve Tıbbi Malzeme Sektörü ve Etik, Sağlık Sigortacılığı ve Etik, Hasta Mahremiyeti ve Etik, Sağlıkta İletişim ve Etik, Hasta Hakları ve Etik başlıkları altında toplam 11 bölüm yer almaktadır. Bu bölümlerde konular, alanında uzman yazarlar tarafından güncel haberler ve örnek olaylar ile derinlemesine incelenmiştir.

Bu kitabın alana ilgi duyan öğrencilere, akademisyenlere, araştırmacılara yararlı olacağı ve büyük bir eksiği dolduracağı düşünülmektedir. Kitabın hazırlanmasında eserlerinden yararlandığımız, eğitim hayatımız boyunca üzerimizde emekleri olan ve akademik çalışmalarımızı destekleyen hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Ayrıca bu kitabın hazırlanmasında emek veren bölüm yazarlarına, yayın sürecinde katkılarda bulunan Nobel Akademik Yayıncılık yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız.

Burdur - Mart, 2020

Sümeyye Özmen

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
---------------------	------------

Bölüm 1 - SAĞLIK HİZMETLERİ VE ETİK	1
--	----------

Sevil Aslan – Ramazan Erdem

1.1. Etik ve İlgili Kavramlar	2
1.1.1. Etik Nedir?	2
1.1.2. Etik ile İlgili Kavramlar	4
1.1.2.1. Etik Değer	4
1.1.2.2. Etik Kod	5
1.1.2.3. Etik İkilem	5
1.1.2.4. Etik İhlaller/Problemler	6
1.1.3. Etik ve Ahlak	7
1.2. Etik (Ahlak Felsefesi) Teorileri	8
1.3. Tıp Meslek Etiği	13
1.4. Sağlık Yönetimi Açısından Etiğin Önemi	16
1.5. Sağlık Kurum ve Kuruluşlarında Etik Problemler	18
1.6. Sonuç	21

Bölüm 2 - HEKİMLİK VE ETİK	27
---	-----------

Haydar Sur

2.1. Ahlak ve Etik	28
2.2. Meslek Etiği	28
2.3. Tıbbi Etik	29
2.4. Deontoloji	30
2.5. Hekimlik Etiği	31

2.6.	Hekimlik ve Hasta Güvenliği.....	34
2.7.	Yirmi Birinci Yüzyılda Hekimlik Uygulamalarında Etik Sorunlar ve Tartışmalar.....	37
2.7.1.	Tüp Bebek Uygulamaları ve Hekimlik	38
2.7.2.	Kürtaj	38
2.7.3.	Ötanazi	39
2.7.4.	Genetik Klonlama.....	40
2.7.5.	Kişisel Sağlık Verilerinin Başka Taraflarla Paylaşılması	41
Bölüm 3 - HEMŞİRELİK VE ETİK.....		45
Meltem Saygılı		
3.1.	Hemşirelikte Etik İlkeler	47
3.1.1.	Özerklik İlkesi	48
3.1.2.	Yararlılık İlkesi	51
3.1.3.	Zarar Vermeme İlkesi	52
3.1.4.	Dürüstlük İlkesi	52
3.1.5.	Gizlilik İlkesi	53
3.1.6.	Adalet İlkesi	55
3.2.	Hemşirelikte Etik Kodlar	56
3.3.	Hemşirelik ve Etik Karar Verme	60
3.4.	Hemşirelikte Etik İnkilemler.....	65
3.5.	Hemşirelikte Yařanan Etik Sorunlar	70
3.6.	Hemşirelikte Malpraktis.....	78
3.7.	Sonuç.....	84
Bölüm 4 - ÖTANAZİ VE ETİK		93
Kamuran Cerit		
4.1.	Ötanazi Kavramı	94
4.2.	Ötanazi Kavramının İlişkili Olduđu Kavramlar	95
4.2.1.	Yařama (Yařam) Hakkı	96
4.2.2.	Ölme Hakkı.....	98

4.2.3.	Özerklik Hakkı	99
4.2.4.	Beyin Ölümü	100
4.2.5.	Rıza Ehliyeti ve Aydınlatılmış Onam-Rıza	101
4.2.6.	Tıbbi Vasiyetler-Vekâletler	103
4.3.	Ötanazinin Türleri	104
4.3.1.	Uygulanış Biçimine Göre Ötanazi	104
4.3.1.1.	Pasif (Ortotanezi) Ötanazi	105
4.3.1.2.	Aktif Ötanazi	105
4.3.2.	Hastanın İstem Durumuna Göre Ötanazi	107
4.3.2.1.	İstemli (Gönüllü-İrâdi-Voluntary Euthanasia) Ötanazi	107
4.3.2.2.	İstem Dışı (İrade Dışı-Non-Voluntary Euthanasia) Ötanazi	107
4.3.2.3.	İstemsiz (Gönülsüz-In-Voluntary Euthanasia) Ötanazi	108
4.3.3.	Yaş Grubuna Göre Ötanazi	109
4.3.4.	Karar Mercisiine Göre Ötanazi	110
4.3.5.	İrade Tarafına Göre Ötanazi	110
4.3.6.	Gerçekleşme Amacına Göre Ötanazi	110
4.3.7.	Hekim Yardımlı (Destekli) İntihar (Hekim Yardımlı Ölüm-Hekimin Ölümüne Yardımı-Physician Assisted Suicide-PAS).....	111
4.4.	Ötanazinin Hukuki Boyutu.....	112
4.4.1.	Türk Hukuku'nda Ötanazi	113
4.4.3.	Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Ötanazi	114
4.5.	Ötanaziye Yönelik Görüşler.....	117
4.6.	Sonuç	120

Bölüm 5 - KLİNİK ARAŞTIRMALAR VE ETİK 127

Fatih Şantaş

5.1.	Bilimsel Araştırma.....	128
5.2.	Bilimsel Araştırmalarda Etik	130
5.3.	Klinik Araştırmalar ve Etik.....	131
5.3.1.	Klinik Araştırmalarda Etik Kurullar.....	134

5.3.2.	Hayvanların ve İnsanların Sağlık Araştırmalarında Denek Olarak Kullanılması Durumlarında Etik	137
5.3.3.	Genetik Araştırmalar, Klonlama, Kök Hücre Çalışmaları ve Cinsiyet Belirleme Çalışmalarında Etik.....	139
5.4.	Sonuç.....	142

Bölüm 6 - SAĞLIK TEKNOLOJİSİ VE ETİK

Cuma Sungur

6.1.	Sağlık Bilişimi ve Etik Boyutu.....	149
6.2.	Tıbbi Görüntüleme Teknolojileri ve Etik Boyutu	156
6.3.	İnsansı Robotlar ve Etik Boyutu.....	159
6.3.1.	İnsansı Robotlar ve Etik Sorunları ile İlgili Basın Haberleri.....	163
6.4.	Üç Boyutlu Biyo-Yazıcılar ve Etik Boyutu.....	165
6.4.1.	Üç Boyutlu Biyo Yazıcıların Etik Boyutu ile İlgili Örnek Bir Olay	169
6.5.	Sonuç.....	170

Bölüm 7 - İLAÇ VE TIBBİ MALZEME SEKTÖRÜ VE ETİK

Seda Aydan

7.1.	İlaç ve Tıbbi Malzeme Sektörü	178
7.2.	Türkiye’de İlaç ve Tıbbi Malzeme Sektörü.....	180
7.3.	İlaç ve Tıbbi Malzeme Sektörü ve Etik İlişkisi.....	181
7.4.	İlaç ve Tıbbi Malzeme Sektöründe Etik Sorunlar	185
7.4.1.	Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinde Etik Sorunlar	186
7.4.2.	Araştırma-Geliştirme, Klinik Araştırmalar ve Hasta Güvenliği ile İlgili Etik Sorunlar.....	195
7.4.3.	İlaç Fiyatlandırması ile İlgili Etik Sorunlar.....	197
7.4.4.	Eczacılık ile İlgili Etik Sorunlar.....	199
7.5.	Sonuç.....	202

Bölüm 8 - SAĞLIK SİGORTACILIĞI VE ETİK..... 211

Özlem Özer

8.1. Sigorta ve Sağlık Sigortası	212
8.1.1. Sigortacılık Etik İlkeleri	214
8.2. Sağlık Sigortacılığı ve Etik Sorunlar	215
8.2.1. Sağlık Hizmetleri Piyasasının Özellikleri ve Sağlık Sigortası	215
8.2.1.1. Talepteki Belirsizlik	216
8.2.1.2. Tüketici Bilgisizliği/Bilgi Asimetrisi	216
8.2.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim, Eşitsizlik ve Sağlık Sigortası	219
8.2.3. Sağlık Sigortacılığı ve Etik Sorunlarla İlgili Yapılan Çalışmalar	221
8.2.4. Sağlık Sigortacılığı ve Etik Sorunlarla İlgili Haberler	223
8.3. Sonuç	229

Bölüm 9 - HASTA MAHREMİYETİ VE ETİK..... 235

Sümeyye Özmen

9.1. Mahremiyet ve Hasta Mahremiyeti Kavramı	236
9.2. Hasta Mahremiyeti ile İlişkili Kavramlar	240
9.3. Hasta Mahremiyetinin İhlali	241
9.4. Yasal Düzenlemeler	244
9.5. Hasta Mahremiyetinin Türleri	250
9.5.1. Beden (Fiziksel) Mahremiyeti	251
9.5.2. Sağlık Kayıtları Mahremiyeti (Bilişsel Mahremiyet)	255
9.5.3. Psikolojik Mahremiyeti	258
9.5.4. Sosyal Mahremiyet	259
9.6. Hasta Mahremiyeti ve Etik İlişkisi	260
9.7. Sonuç	262

Bölüm 10 - SAĞLIKTA İLETİŞİM VE ETİK..... 271

Gülcan Şantaş

10.1. Sağlık İletişimi	272
10.1.1. Sağlık İletişimi ile İlişkili Kavramlar	274
10.1.2. Hasta-Hekim İlişkileri ve Hekim Rollerini	277
10.2. Sağlık İletişimi ve Etik İlişkisi	282
10.2.1. Medyada Sağlık İletişimi ve Etik	286
10.2.1.1. İlaç ve Tedavi Reklamlarının Etik Boyutu	290
10.2.1.2. Sağlık Haberciliği	292
10.3. Değerlendirme	293
10.4. Sonuç	298

Bölüm 11 - HASTA HAKLARI VE ETİK..... 305

Aynur Toraman

11.1. Hasta Hakları	306
11.2. Hasta Haklarına Tarihsel Bakış	311
11.3. Hasta Hakları ve İlişkili Kavramlar	312
11.3.1. Hasta Sorumlulukları	313
11.3.2. Rıza ve Aydınlatılmış Onam	314
11.3.2.1. Aydınlatılmış Onamın Özellikleri	316
11.3.2.2. Özel Durumlarda Aydınlatılmış Onam	318
11.3.3. Hastalara Şiddet/İstismar	319
11.3.4. Korunmaya Muhtaç Hastalar (Çocuklar, Yaşlılar, Engelliler)	320
11.4. Hasta Hakları ve Etik İlişkisi	321
11.5. Hasta Hakları ve Etik Sorunlara İlişkin Vakalar	325
11.5.1. Hasta Hakları ve Etik Sorunlar ile İlgili Vakalar	325
11.5.2. Hastalara ve Özellikli Gruplara Yönelik Şiddet/ İstismar ve Taciz Konusu ile İlgili Vakalar	327
11.6. Sonuç	328

BÖLÜM YAZARLARI..... 337